

УДК 338.48.6

Кравченко Н.О.,
ст. викладач,
Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського

ОЦІНКА ФАКТОРІВ ЕФЕКТИВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ КРИМУ

Анотація. В статті розкриті основні фактори розвитку та реалізації потенціалу туристичної галузі Криму. Дана їх експертна оцінка та ранжирування за методом парних порівнянь.

Ключові слова: фактор, потенціал, туристична галузь

Annotation.

Evaluation of the factors influenced on realization of tourism sector potential is one of the key leverage for effective region development and management. Forming of competitive tourism sector depends from the external and internal factors and from the introduction of opportune methods to decrease their negative impact. These factors could be differed by paired comparison and rating. On the basis of the analysis could be made optimal decisions on tourism sector potential development. For the purpose of determining degree of each factor influence were invited group of experts. The results of expert evaluation were presented as a matrix of priority with 12 external and 12 internal factors. Based on the paired analysis were distinguished key external factors: shadow economy level (20,4%); geographical position of the region (13,4%); shortcomings in the legislation (12,7%); unstable political situation (10,8%); law level of governmental support of tourism sector (10,7%). There are key internal factors: seasonality (18,2%); capital assets depreciation level (17,7%); qualification of employees (14,1%); price level (8,7%); service and quality level (7,9%). The analysis of factors influenced on tourism sector potential realization showed that development and raising potential are system economic categories which closely correlates. It means that effective tourism sector growth requires purposeful and stable managerial actions which should be realized in form of strategic programs not only on governmental level but also on the enterprise level as they are direct suppliers of tourism products and services.

Постановка проблеми. Оцінка факторів формування та реалізації потенціалу туристичної галузі виступає одним із ключових важелів ефективного управління та розвитку регіону. Формування конкурентоспроможної туристичної галузі має ґрунтуватися на науково обґрунтованій концепції факторного аналізу та послідовності дій направлених на нівелювання негативних та стимулювання позитивних чинників. Фактори можуть розрізнятися, та завдяки парному порівнянню кожного з них між собою, можна провести ранжирування та визначити механізми управління розвитком галузі.

Аналіз останніх досліджень. Підходи до класифікації та сутності чинників, які впливають на розвиток туристичної галузі розкриті в роботах вітчизняних та іноземних авторів. Цьохла С. Ю. пропонує «загальну систематизацію факторів впливу на туризм», яка включає групування за різними ознаками: за природою (економічні, політичні, соціальні, правові, природні тощо), характером впливу (інтенсивні та екстенсивні), напрямом впливу (екзогенні (зовнішні) та ендогенні (внутрішні), ступенем впливу (статичні та динамічні), результатами впливу

(позитивні та негативні) [6, С. 373-380]. Писаревський І. М. з колективом авторів акцентує увагу на статичності та динамічності впливу чинників розвитку туризму, згадуючи про типовий підхід до класифікації чинників на внутрішні та зовнішні [4, С. 37-38]. Блекмен Г. — акцентує увагу на унікальності запропонованих туристичних продуктів та особливостях потенціалу і ресурсів туристичних регіонів, розташованих віддалік від традиційних туристичних дестінацій [1, С. 59-63]. Іншими словами, досить широко розкрити питання систематизації факторів розвитку туристичної галузі, їх економічної сутності, але недостатньо розкрити питання оцінки впливу факторів розвитку та реалізацію потенціалу туристичної галузі.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні та оцінці ступеню впливу факторів екзогенного (зовнішнього) та ендогенного (внутрішнього) характеру на реалізацію потенціалу туристичної галузі.

Виклад основного змісту. Туристична галузь є однією зі сфер економічної діяльності, яка найбільш швидко розвивається, залучаючи у цей процес супровідні економічні

сектори економіки, формуючи значну частку бюджетних надходжень, стимулюючи соціально – культурний розвиток, відтворення, оздоровлення та підвищення добробуту населення.

Крим як регіон, природно-географічно розташований серед двох морів, між субтропічними та помірним кліматичними поясами, з багатим культурно-історичним минулим та багатим рекреаційно-оздоровчим потенціалом, спеціалізується на туризмі оздоровленні та рекреації. Але конкурентоспроможність туристичної галузі Криму, рівно як і рівень доходів у співвідношенні до туристичних регіонів – сусідів досить низька. Кримські курорти поступаються курортам Туреччини: дохід Туреччини від туристичної галузі у 2012 р. склав 23,4 млрд. дол., 75,1 % доходів від туризму було отримано від іноземних туристів, загальна кількість туристів склала 36,7 млн. чол. [2]. До порівняння, доходи туристичної галузі Криму у 2012 р. склала 4, 42 млрд. грн. (552 млн. дол.), кількість іноземних туристів склала 3%, а сукупна кількість туристів за 2012 р. – 6, 13 млн. чол. [5].

Формування конкурентоспроможної туристичної галузі з високим рівнем міжнародного іміджу залежить від взаємодії екзогенних та ендогенних факторів розвитку та своєчасного урегулювання їхньої негативної дії. Для виявлення та визначення характеру факторів, які були проаналізовано за методом парних порівнянь, були залучені експерти, які сформувавши 12 екзогенних та 12 ендогенних факторів, які впливають на реалізацію потенціалу туристичної галузі Криму.

Серед екзогенних факторів, які оказують вплив на ефективність реалізації потенціалу туристичної галузі Криму було виділено: імідж галузі (1); природно-географічне розташування регіону (2); нестабільність політичної ситуації (3); платоспроможний попит населення (4); недосконалість законодавства(5); відсутність державної підтримки туристичної діяльності (6); неефективність системи стратегічного планування розвитку галузі(7); недостатність кредитних ресурсів (8); низька інвестиційна привабливість (9); бізнес – середовище (10); рівень конкуренції на туристичному ринку (11); рівень тіньової діяльності (12) (табл.1).

Таблиця 1

Екзогенні фактори реалізації потенціалу туристичної галузі Криму*

Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Додаток за рядом W	$\sqrt[12]{W}$ Значення	Ступінь впливу фактору	Ранг
1	1,00	0,50	0,14	0,50	0,13	0,14	0,13	0,50	0,50	0,33	6,00	0,14	5,86E-06	0,3664	0,0249	11
2	2,00	1,00	2,00	3,00	2,00	3,00	3,00	2,00	5,00	2,00	4,00	0,20	3,46E+03	1,9719	0,1340	2
3	7,00	0,50	1,00	3,00	5,00	4,00	6,00	3,00	5,00	0,33	0,25	0,17	2,60E+02	1,5894	0,1080	4
4	0,13	0,33	0,33	1,00	0,33	0,20	2,00	0,25	0,33	0,25	0,20	0,20	1,48E-06	0,3268	0,0222	12
5	8,00	0,50	0,20	3,00	1,00	3,00	2,00	4,00	5,00	3,00	0,30	7,00	1,81E+03	1,8688	0,1270	3
6	7,00	0,33	0,25	5,00	0,33	1,00	0,25	5,00	6,00	3,00	4,00	3,00	2,57E+02	1,5881	0,1079	5
7	8,00	0,33	0,33	0,50	0,50	4,00	1,00	5,00	3,00	4,00	0,25	0,17	2,22E+00	1,0688	0,0726	6
8	2,00	0,50	0,33	4,00	0,25	0,20	0,20	1,00	5,00	6,00	0,33	0,13	1,63E-02	0,7097	0,0482	8
9	2,00	0,20	0,20	3,00	0,20	0,17	0,30	0,20	1,00	7,00	5,00	0,13	2,10E-03	0,5982	0,0407	9
10	2,00	3,00	3,00	4,00	0,30	0,33	0,25	0,17	0,14	1,00	0,20	0,14	1,21E-03	0,5714	0,0388	10
11	3,00	0,25	0,25	5,00	3,00	0,25	4,00	3,00	0,20	5,00	1,00	0,20	1,69E+00	1,0446	0,0710	7
12	7,00	5,00	5,00	5,00	0,14	0,33	6,00	8,00	8,00	7,00	5,00	1,00	5,54E+05	3,0106	0,2046	1
													Σ	14,71	1	

*складено автором на основі експертних оцінок

Серед ендогенних факторів – кваліфікація працівників (1); рівень зносу основних фондів (2); розвиненість туристичної інфраструктури (3); різноманітність пропонованих послуг (4); рівень сервісу і якості туристичних послуг (5); унікальність пропонованих продуктів і послуг (6); впровадження

нових стандартів турпродукту (7); інноваційний маркетинг турпродуктів і тур послуг (8); застосування сучасних технологій (9); рівень цін на туристичні послуги та продукти (10); рівень мотивації зайнятих у туристичній галуззі(11); сезонність (12) (табл.2).

Таблиця 2

Ендогенні фактори реалізації потенціалу туристичної галузі Криму*

Фактори	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Додаток за рядом W	$\sqrt[12]{W}$ Значення	Ступінь впливу фактору	Ранг
1	1,00	0,33	5,00	4,00	3,00	2,00	3,00	4,00	5,00	2,00	4,00	0,25	4800	2,0266	0,1415	3
2	3,00	1,00	7,00	5,00	4,00	3,00	4,00	2,00	4,00	2,00	3,00	0,30	72576	2,5414	0,1774	2
3	0,20	0,14	1,00	0,20	0,30	0,25	2,00	2,00	0,33	0,50	2,00	0,25	0,00014	0,4778	0,0334	11
4	0,25	0,20	5,00	1,00	2,00	0,20	3,00	6,00	5,00	3,00	0,25	0,17	1,125	1,0099	0,0705	6
5	0,33	0,25	3,00	0,50	1,00	3,00	5,00	2,00	4,00	0,50	2,00	0,30	4,455	1,1326	0,0791	5
6	0,50	0,33	4,00	5,00	0,33	1,00	3,00	2,00	0,25	0,20	0,33	0,20	0,02156	0,7263	0,0507	8
7	0,33	0,25	0,50	0,33	0,20	0,30	1,00	3,00	0,20	2,00	3,00	0,50	0,00149	0,5812	0,0406	10
8	0,25	0,50	0,50	0,17	0,50	0,50	0,33	1,00	0,33	0,33	0,50	0,25	1,2E-05	0,3885	0,0271	12
9	0,20	0,25	3,00	0,20	0,25	4,00	5,00	3,00	1,00	0,25	0,33	4,00	0,1485	0,8531	0,0596	7
10	0,50	0,50	3,00	0,33	2,00	5,00	0,50	3,00	4,00	1,00	3,00	0,33	14,85	1,2521	0,0874	4
11	0,25	0,33	0,50	2,00	0,50	3,00	0,33	2,00	3,00	0,30	1,00	0,25	0,01856	0,7173	0,0501	9
12	4,00	3,00	4,00	6,00	3,00	5,00	2,00	4,00	0,25	3,00	4,00	1,00	103680	2,6180	0,1828	1
													Σ	14,324		

*складено автором на основі експертних оцінок

Аналіз проведений експертами ґрунтувався на припущенні, що екзогенні фактори, характерні для Криму оказують, як правило, негативний вплив на туристичну галузь (за виключенням природно-географічного розташування регіону), та вони майже не піддаються змінам у короткостроковому періоді. Ендогенні фактори можуть оказувати позитивний вплив на розвиток туристичної галузі, та, як керовані перемінні, піддаються змінам та управлінню. Була сформована матриця оцінки факторів, що надало можливість проранжувати їх згідно зі ступенем впливу на туристичну галузь.

Згідно результатів ранжирування серед екзогенних чинників переважає рівень тіньової діяльності (20,4%); природно-географічне розташування регіону (13,4%); недосконалість законодавства (12,7%); нестабільність політичної ситуації (10,8%), відсутність державної підтримки туристичної діяльності (10,7%), сумарно – 68%. При цьому імідж галузі, недостатність кредитних ресурсів, неефективність стратегічних програм розвитку галузі та інші фактори, мають нижчий рейтинг ніж середобразуючі чинники вказані вище (рис. 1).

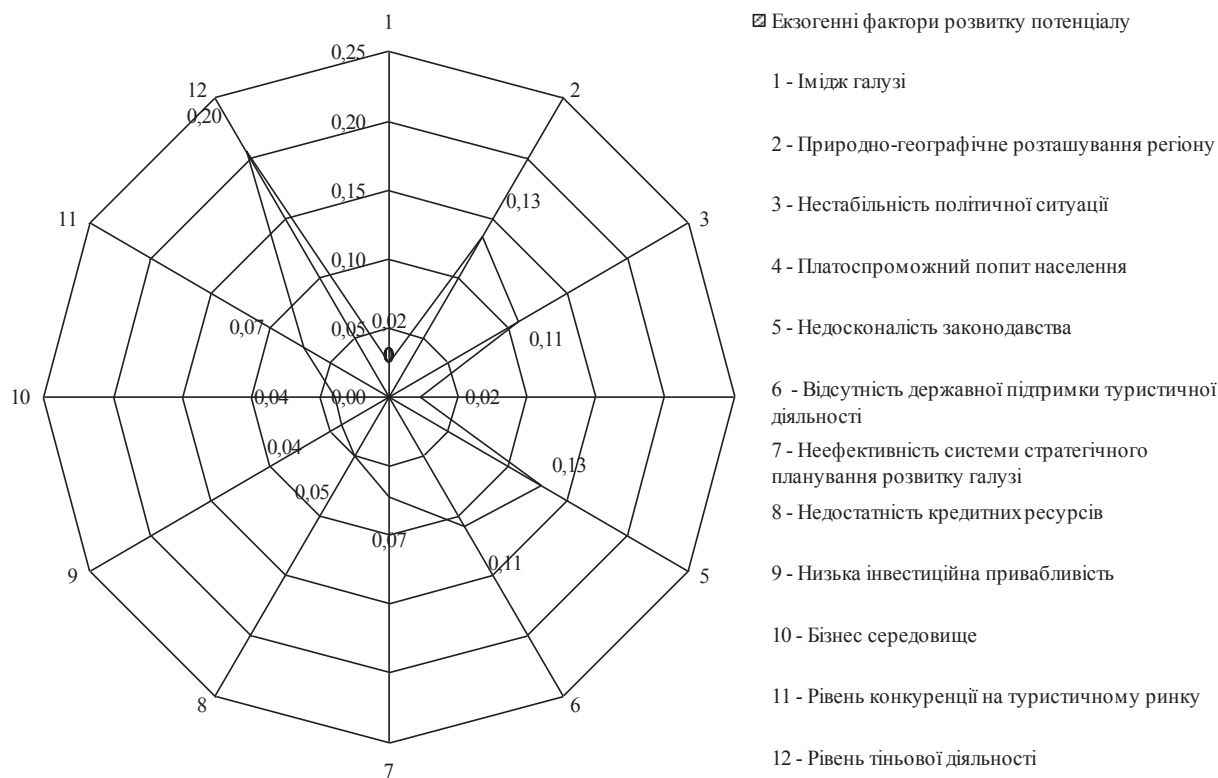

Рис. 1. Вплив екзогенних факторів на туристичну галузь Криму
*складено автором

Площа закреслених секторів відображає ступень ризику по аналізованому фактору, а метод парних порівнянь надає можливість оцінити взаємозалежність усіх факторів згрупованих за ознакою напрямку впливу. Відтак можна визначити механізми нівелювання негативного впливу факторів з більш високим рейтингом, та зробити обґрунтування щодо доцільності дій та витрат на окремі напрями розвитку туристичної галузі. Наприклад, витрати на формування позитивного іміджу туристичної галузі Криму будуть економічно неефективними доки не знизиться рівень тіньової економіки, не врегулюються законодавчі аспекти туристичної діяльності, не встановиться політична стабільність тощо.

Серед ендогенних факторів розвитку туристичної галузі Криму переважає сезонність (18,2%); рівень зносу основних фондів (17,7%); кваліфікація працівників (14,1%); рівень цін на туристичні послуги та продук-

ти (8,7%); рівень сервісу і якості туристичних послуг (7,9%) — сумарно 66,6%. (рис.2).

Аналізуючи сукупність факторів, що впливають на туристичну галузь Криму слід прийняти до уваги, що розвиток галузі та реалізація її потенціалу є системними процесами, які потребують цілеспрямованого управлінського впливу, який має бути реалізований як на рівні державного управління у формі галузевих програм стратегічного розвитку (у першу чергу), так і на рівні підприємств та приватних домогосподарств, які є безпосередніми постачальниками туристичних продуктів та послуг споживачу.

Висновки. Реалізація потенціалу та розвиток туристичної галузі Криму залежить від ряд чинників ендогенного та екзогенного характеру. Лише визначення та класифікація цих чинників не вирішує проблеми ефективного управління галуззю.

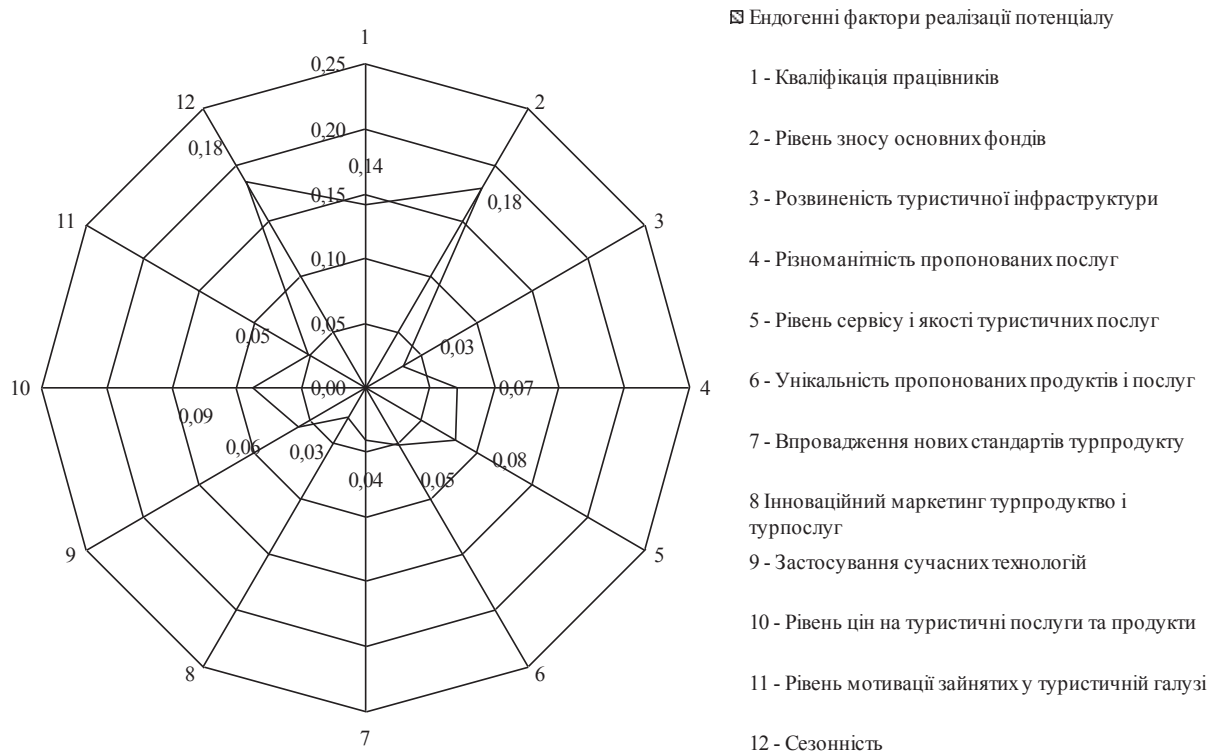

Рис. 2. Вплив ендогенних факторів на туристичну галузь Криму

*складено автором

Запропонований метод парного порівняння факторів на основі експертного опитування дозволяє визначити найбільш проблемні зони, які стримують розвиток туристичної галузі Криму. Серед екзогенних — рівень тіньової діяльності, природно-географічне розташування регіону, недосконалість законодавства, нестабільність полі-

тичної ситуації, відсутність державної підтримки туристичної діяльності. Серед ендогенних чинників — це: сезонність, рівень зносу основних фондів, кваліфікація працівників, рівень цін на туристичні послуги та продукти, рівень сервісу і якості туристичних послуг.

Література

1. Blackman A. «Factors contributing to successful tourism development in peripheral regions» / A. Blackman, F. Foster, T. Hyvonen, B. Jewell, A. Kuilboer, G. Moscardo// The journal of tourism studies, Vol. 15, No. 1, 2004, P. 59-63.
2. Results of Revise Tourism Statistics in Turkey, 2001-2012 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15845>
3. Кравченко Н. А. Инновационный подход к развитию туристической отрасли Крыма / Н. А. Кравченко // Международный научно-исследовательский журнал. №11-1(18) 13, Екатеринбург.— 2013. - С. 65-68
4. Писаревський І. М. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Поколюдна та ін.; за ред. І.М. Писаревського // . - Х.: ХНАМГ, 2008. – 541 с.
5. Статистичний щорічник Автономної Республіки Крим за 2012 р. / відп. за вип. Н. М. Григор. — Сімферополь : Головне управління статистики в Автономній Республіці Крим, 2012. – 541 с.
6. Цьохла С.Ю. Систематизація факторів розвитку туристичної індустрії / С.Ю. Цьохла // - Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. - Серия «Экономика и управление». Том 22 (61). 2009 г. № 2. С. 373-380.